

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ІРПІНСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ»**

**ПОЛОЖЕННЯ
про освітньо-професійні програми у Відокремленому
структурному підрозділі «Ірпінський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і
природокористування України»**

Розглянуто та схвалено
педагогічною радою коледжу.
Протокол № 9 від 17.06.2022 р.

Уведено в дію наказом
від 24.06.2022 р. № 54

1. Загальні положення

1.1. Положення «Про освітньо-професійні програми у Відокремленому структурному підрозділі «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України» (далі – Положення) розроблено відповідно до вимог Законів України «Про освіту», «Про фахову передвищу освіту», Положення про організацію освітнього процесу у Відокремленому структурному підрозділі «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України» (далі – Коледж».

1.2. Положення ґрунтується на засадах постанови Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» та наказу Міністерства освіти і науки України від 01.07.2021 р. № 749 «Про затвердження Положення про акредитацію освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти».

1.3. Освітньо-професійна програма використовується під час:

- акредитації освітньо-професійної програми, інспектування освітньої діяльності за спеціальністю;
- розроблення навчального плану, робочих програм навчальних дисциплін і практик;
- розроблення засобів діагностики якості фахової передвищої освіти;
- формування програм навчальних дисциплін, практик, змісту індивідуальних завдань;
- атестації майбутніх фахових молодших бакалаврів.

1.4. Основні терміни Положення та їх визначення:

Освітньо-професійна програма у сфері фахової передвищої освіти – єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення визначених результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої та професійної кваліфікації;

Спеціальність – складова галузі знань, за якою здійснюється професійна підготовка.

Спеціалізація – складова спеціальності, що визначається закладом фахової передвищої освіти та передбачає профільну спеціалізовану освітньо-професійну програму підготовки здобувачів фахової передвищої освіти.

Акредитація освітньо-професійної програми – оцінювання освітньо-професійної програми та освітньої діяльності закладу фахової передвищої освіти за цією програмою на предмет забезпечення та вдосконалення якості фахової передвищої освіти.

Кваліфікація – офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів фахової передвищої освіти, що засвідчується відповідним документом про фахову передвищу освіту.

Компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських

якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні фахової передвищої освіти.

Ліцензування – процедура визнання спроможності юридичної особи провадити освітню діяльність за певною спеціальністю на рівні фахової передвищої освіти відповідно до стандартів освітньої діяльності.

Результати навчання – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення навчання за освітньо-професійною програмою або окремих освітніх компонентів.

2. Класифікація освітніх програм та їх документальне забезпечення

2.1. Спрямованість освітньо-професійних програм. В рамках однієї спеціальності Відокремленого структурного підрозділу «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України» (далі – Коледж) можуть реалізуватися декілька освітньо-професійних програм (далі – ОПП) за різними спеціалізаціями. Профільна спрямованість, обумовлена істотними особливостями предметної сфери програми, переліком програмних компетентностей, програмними результатами чи переліком освітніх компонентів є підставою для розробки окремої ОПП.

До складу окремої ОПП входить навчальний план, а також графік освітнього процесу.

Прийняття або зміна стандарту освітньої діяльності є підставою для розроблення нової ОПП або перегляду існуючої.

Кожна ОПП має керівника групи забезпечення спеціальності.

2.2. Стандарти фахової передвищої освіти встановлюють такі вимоги до освітньо-професійної програми:

1) перелік обов'язкових загальних та спеціальних компетентностей і результатів навчання здобувачів фахової передвищої освіти;

2) вимоги до попередньої освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою;

3) обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття ступеня фахового молодшого бакалавра за відповідною спеціальністю;

4) форми атестації здобувачів фахової передвищої освіти;

5) вимоги до системи внутрішнього забезпечення якості фахової передвищої освіти;

6) вимоги професійних стандартів (за наявності).

Портфоліо ОПП. Процес розроблення, реалізації, моніторингу та перегляду ОПП документується в портфоліо освітньо-професійної програми – зібранні всіх матеріалів, напрацьованих робочою групою ОПП. Перелік складових портфоліо визначається керівником робочої групи ОПП.

Портфоліо містить:

– освітньо-професійну програму та додатки до неї;

- навчальний план підготовки здобувачів фахової передвищої освіти;
- відомості за формами, передбаченими відповідними додатками до Ліцензійних умов;
- інші документи, напрацьовані групою забезпечення спеціальності (довідки, аналітичні звіти, таблиці, опитувальні листи тощо).

2.3. **Структура ОПП.** До структури освітньо-професійної програми входять:

- опис освітньо-професійної програми;
- перелік освітніх компонентів і логічна послідовність їх виконання;
- форми атестації здобувачів фахової передвищої освіти;
- вимоги до системи внутрішнього забезпечення якості фахової передвищої освіти;
- матриця відповідності компетентностей випускника компонентам ОПП;
- матриця відповідності результатів навчання освітнім компонентам ОПП;
- матриця відповідності результатів навчання та компетентностей.

2.5. Характеристика складових ОПП.

2.5.1. Опис ОПП визначає її характерні риси, місце в освітньому просторі.

Він розробляється для полегшення розуміння ОПП зацікавленими сторонами: вступниками на навчання, здобувачами фахової передвищої освіти, роботодавцями, викладачами, випускниками закладів фахової передвищої освіти, професіоналами, керівниками закладів фахової передвищої освіти, агенціям забезпечення якості, органам ліцензування й акредитації тощо.

Опис освітньо-професійної програми складається з таких елементів:

- загальна інформація;
- мета освітньо-професійної програми;
- характеристика освітньо-професійної програми;
- придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання;
- викладання та оцінювання;
- Перелік компетентностей випускника;
- Зміст підготовки здобувачів фахової передвищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;
- ресурсне забезпечення реалізації ОПП.

2.5.2. Перелік освітніх компонентів (у тому числі перелік навчальних дисциплін, практик, курсових проєктів (робіт)) відображає розподіл ОПП на окремі освітні компоненти та логічну послідовність їх вивчення.

Перелік включає назви навчальних дисциплін з розподіл компоненти освітньо-професійної програми на обов'язкову та вибірккову (за вибором здобувача фахової передвищої освіти), з вказанням кількості кредитів на їх вивчення та форми підсумкового контролю, форму атестації.

2.5.3. Атестація здобувачів фахової передвищої освіти (форми атестації здобувачів фахової передвищої освіти, вимоги до заключної кваліфікаційної роботи (за наявності)).

2.5.4. Матриця відповідності програмних компетентностей компонентам ОПП є відображення структурно-логічних зв'язків між змістом ОПП (переліком навчальних дисциплін) і запланованими програмними компетентностями.

3. Обсяги освітньо–професійної програми та тривалість навчання

3.1. Здобуття фахової передвищої освіти передбачає успішне виконання особою освітньо-професійної програми, що є підставою для присудження освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра.

3.2. **Фаховий молодший бакалавр** – це освітньо-професійний ступінь, що здобувається на рівні фахової передвищої освіти і присуджується закладом освіти у результаті успішного виконання здобувачем фахової передвищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180-240 кредитів ЄКТС.

3.3. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки фахового молодшого бакалавра складає:

- на основі профільної середньої освіти становить 120-180 кредитів ЄКТС, з яких до 60 кредитів ЄКТС може бути зараховано на підставі визнання результатів навчання осіб, які здобули профільну середню освіту за відповідним або спорідненим спеціальністю профілем;

- на основі базової середньої освіти становить до 240 кредитів ЄКТС, у тому числі 120 кредитів ЄКТС за інтегрованою з нею освітньою програмою профільної середньої освіти професійного спрямування, що відповідає галузі знань та/або спеціальності;

- на основі професійної (професійно-технічної) освіти, фахової передвищої освіти або вищої освіти визначається закладом фахової передвищої освіти з урахуванням визнання раніше здобутих результатів навчання.

Обсяг такої програми становить не менше 50 відсотків загального обсягу освітньо-професійної програми на основі профільної середньої освіти.

3.4. Тривалість навчання за освітньо-професійними програмами підготовки фахового молодшого бакалавра складає за денною формою здобуття освіти:

- на основі базової середньої освіти – від 3 до 4 років в залежності від спеціальності;

- на основі повної загальної середньої освіти – від 2 до 2,5 років в залежності від спеціальності.

3.5. Обсяг одного кредиту ЄКТС становить 30 годин, навантаження одного навчального року за денною формою навчання – 60 кредитів ЄКТС.

4. Порядок розроблення освітньо–професійної програми

4.1. **Розроблення освітньо-професійної програми.** Нова ОПП розробляється на основі стандартів освітньої діяльності та стандартів фахової передвищої освіти з урахуванням вимог професійних стандартів у відповідній професійній області (за наявності останніх) (додаток).

Розроблення нової ОПП містить такі етапи:

- формування робочої групи ОПП (I етап);
- аналіз актуальності ОПП та оцінювання достатності наявних ресурсів (II етап);
- визначення профілю ОПП (III етап);
- визначення освітнього змісту ОПП та розроблення навчального плану (IV етап);

- розроблення системи оцінювання якості ОПП з метою її удосконалення (V етап).

4.2. I етап. Формування робочої групи ОПП та призначення керівника групи. Нова ОПП розробляється за ініціативою адміністрації коледжу, циклової комісії та/або ініціативної групи з числа педагогічних працівників.

Розробці нової ОПП передуює порівняльний аналіз аналогічних спрямувань, що діють в інших вітчизняних закладах фахової передвищої освіти – їх тривалості, переліку навчальних дисциплін, рівня викладання та інше.

Розроблення, моніторинг та перегляд кожної ОПП здійснюється робочою групою.

Робочі групи формуються окремо за кожною ОПП на період її розроблення, моніторингу, перегляду, проведення процедур зовнішнього оцінювання (ліцензування, акредитація), самооцінювання або інших необхідних процедур.

Склад робочої групи затверджується наказом директора коледжу за поданням заступника директора з навчальної роботи на підставі пропозицій випускової циклової комісії.

При цьому має бути дотримана ліцензійна умова щодо наявності у складі робочої групи для освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра – трьох осіб, які працюють у коледжі за основним місцем роботи, мають освітню та/або професійну кваліфікацію, яка відповідає спеціальності, що ліцензується, з яких не менш як дві особи мають вищу педагогічну категорію.

Одна й та ж сама особа може бути членом декількох робочих груп. З метою узгодження підходів щодо розроблення ОПП рекомендується до складу робочої групи включати голів випускових циклових комісій.

З метою забезпечення участі в розробці, моніторингу та перегляду ОПП заінтересованих сторін, рекомендується включати до складу робочої групи їх представників (роботодавців, органів студентського самоврядування, професіоналів тощо) або залучати до діяльності робочої групи в інших формах.

Очолює робочу групу її керівник – педагогічний працівник, який має освітню та/або професійну кваліфікацію, яка відповідає спеціальності, зі стажем педагогічної роботи не менше 5 років.

Керівник робочої групи може очолювати лише одну ОПП. Дострокове припинення роботи й призначення нового керівника робочої групи і членів групи здійснюється на підставі наказу директора Коледжу.

Робочі групи виконують такі завдання:

- обирають вид ОПП;
- встановлюють актуальність ОПП;
- формують опис програми;
- визначають форми навчання та організації освітнього процесу;
- визначають освітні компоненти;
- здійснюють аналіз відповідності ОПП Ліцензійним умовам;
- узагальнюють пропозиції та формують рекомендації з вдосконалення існуючої ОПП;

- беруть участь у моніторингу ОПП (узагальнюють пропозиції та рекомендації, здійснюють само обстеження та самооцінювання) та періодичному перегляду ОПП;

- спільно з навчально-методичним кабінетом забезпечують внесення відомості щодо ОПП та навчальних планів до ЄДЕБО;

- здійснюють контроль за реалізацією ОПП педагогічними працівниками та цикловими комісіями.

За запитом робочої групи відповідні служби коледжу зобов'язані надати у визначений керівником групи строк відомості, необхідні для розроблення ОПП.

Координацію діяльності усіх робочих груп коледжу здійснює заступник директора з навчальної роботи.

4.3. II етап. Аналіз актуальності ОПП та оцінювання достатності наявних ресурсів. Аналіз актуальності ОПП полягає у встановленні суспільної потреби в ОПП, її потенціалі шляхом консультацій із заінтересованими сторонами (здобувачами фахової передвищої освіти, випускниками коледжу, роботодавцями, професіоналами тощо), з'ясуванні виконання основних умов її запровадження.

Робоча група проводить аналіз ринку освітніх послуг і можливості позиціонування на ньому ОПП, аналіз ринку праці, на який орієнтована нова ОПП, можливостей майбутнього працевлаштування для потенційних випускників.

Робоча група, виходячи з прогнозованої структури ОПП, з врахуванням Ліцензійних умов, за результатами консультацій з випусковими цикловими комісіями здійснює попередню загальну оцінку достатності наявних ресурсів (кадрових, фінансових, організаційних тощо) для її реалізації та потреби залучення зовнішніх ресурсів.

4.4. III етап. Визначення опису ОПП. Опис програми складається робочою групою, як короткий документ, створений для представлення в усталеній формі загальної інформації про ОПП.

Визначення опису полягає у визначенні мети ОПП (до двох речень), загальних та фахових програмних компетентностей, які повинні бути досягнуті в результаті навчання, програмних результатів навчання з урахуванням положень Національної рамки кваліфікацій, вимог стандартів фахової передвищої освіти та встановлення необхідного обсягу ОПП у кредитах ЄКТС.

При формулюванні програмних компетентностей та результатів навчання слід забезпечити активну роль представників ринку праці в процесі формування компетентнісного опису моделі майбутнього фахівця.

Програмні компетентності (описані за видами: інтегральні, загальні, спеціальні) – загалом від 10 до 15 найважливіших компетентностей, визначають специфіку ОПП. Компетентності випускника відображають погляд роботодавця (замовника) на освітню та професійну підготовку потенційного працівника.

Основою для формулювання програмних компетентностей ОПП є перелік компетентностей стандарту фахової передвищої освіти за відповідною спеціальністю. Цей перелік може бути доповнений декількома (не більше 2-3)

компетентностями, що визначаються специфікою потреб регіонального або секторального ринку праці (цільовий запит роботодавців).

Інтегральні та загальні компетентності визначені Національною рамкою кваліфікацій і описані за кваліфікаційними рівнями (5 – фаховий молодший бакалавр).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності, як правило, поділяють на три види (в предметній області):

- знання й розуміння,
- когнітивні уміння та навички,
- практичні навички.

Програмні результати навчання – узгоджений набір 15-25 тверджень, які зазначають, що здобувач фахової передвищої освіти має знати, розуміти та бути здатним виконувати після успішного завершення навчання за ОПП.

Перелік програмних результатів навчання має корелюватися з визначеним переліком загальних і спеціальних (фахових, предметних) компетентностей.

Результати навчання мають відповідати таким критеріям:

- корисність – мають сприйматися як такі, що відповідають рівню фахової передвищої освіти та вимогам/очікуванням громадянського суспільства та держави, актуальність відповідним програмним компетентностями;

- конкретність – забезпечувати достатній рівень деталізації, бути чіткими і однозначними, написаними зрозумілою мовою, дозволяючи чітко окреслити зміст вимог до здобувача фахової передвищої освіти;

- стандартизованість – визначати стандартні вимоги, яким повинен відповідати здобувач фахової передвищої освіти;

- відповідність – відповідати кваліфікаційним вимогам, бути взаємо зв'язаними із освітніми рівнями та кваліфікаційними рівнями Національної рамки кваліфікацій (далі – НРК);

- об'єктивність – сформульованими нейтрально, уникаючи зайвої амбітності та суб'єктивності;

- досяжність – реалістичними, з погляду часу та ресурсів, необхідних для їх досягнення;

- діагностичність – повинні мати об'єктивні ознаки їх досягнення чи недосягнення та визначати вимоги до присудження кредитів ЄКТС;

- вимірюваність – має існувати спосіб та шкала для вимірювання ступеня досягнення результату прямими або непрямыми методами.

Порядок формулювання результатів навчання:

- визначити, якій сфері (спеціальній чи загальній, предметній області, особливі навички тощо) та кваліфікаційному рівню НРК має відповідати результат навчання;

- зазначити тип результату навчання (знання, навички, здатності, інші компетентності);

- визначити активне дієслово відповідного рівня;

- зазначити предмет вивчення або предмет дії (іменник, що слідує за дієсловом);

- за необхідності навести умови / обмеження, за яких слід демонструвати результат навчання;

- перевірити результат навчання відповідності вище зазначеним критеріям та визначити засіб оцінювання його досягнення.

При розробленні програмних результатів навчання варто врахувати, що:

- результати навчання характеризують те, що здобувач фахової передвищої освіти повинен продемонструвати після успішного завершення освітньої програми (демонстрація знань, умінь, здатності виконувати тощо);

- повний набір програмних результатів навчання виражає характерні особливості ОПП.

Формулюванню програмних результатів супроводжує вироблення чітких критеріїв оцінювання сформульованого результату.

Кореляція результатів навчання програмним компетентностями перевіряється за допомогою матриці відповідності програмних компетентностей програмним результатам навчання за ОПП.

4.5. IV етап. Визначення змісту ОПП та розроблення навчального плану.

Визначення змісту освітньо-професійної програми охоплює такі етапи:

- 1) складання переліку освітніх компонентів ОПП:

- вирішення питання щодо використання модульно-рейтингової системи в освітньо-професійній програмі;

- визначення компетентностей та формулювання результатів навчання для кожного модуля;

- визначення підходів до викладання, навчання та оцінювання;

- перевірка охоплення ключових загальних та предметно-спеціалізованих компетентностей.

- 2) обрання освітніх технологій і розроблення навчального плану;

- 3) розроблення робочих програм навчальних дисциплін.

На підставі програмних компетентностей та програмних результатів навчання робоча група:

- визначає загальний бюджет часу – обсяг кредитів ЄКТС, необхідних для досягнення зазначених результатів, який необхідно розподілити;

- здійснює структурування результатів навчання (модулів або навчальних дисциплін, інших складових навчального курсу, практик, лабораторних робіт та інших відповідних навчальних заходів) та розподіляє кредити ЄКТС, необхідні для досягнення зазначених результатів.

При призначенні кредитів ЄКТС освітнім компонентам ОПП слід віддавати перевагу стандартизованому підходу, коли обсяг кожного компонента є стандартним або кратним (модуль) на відміну від індивідуального підходу, коли обсяг кредитів ЄКТС для освітнього компоненту є довільним і залежить від переліку та складності результатів навчання, опису прогнозованої навчальної діяльності, оцінки навантаження, обговорення викладацьким складом.

Визначення кількості кредитів ЄКТС для освітнього компонента здійснюється шляхом оцінки навантаження, необхідного для досягнення результатів навчання.

Мінімальна кількість кредитів ЄКТС для освітнього компоненту складає 1-1,5 кредити ЄКТС. Кількість освітніх компонентів на навчальний рік – не більше 16. Робочим групам спеціальностей слід запобігати надмірній фрагментації освітніх компонентів.

Слід стандартизувати освітні компоненти з метою гнучкості, мобільності, формування міждисциплінарних траєкторій навчання.

Визначення компетентностей та формулювання результатів навчання для кожного освітнього компоненту. Виходячи з програмних компетентностей та програмних результатів навчання, робоча група має сформулювати результати навчання, які повинні бути досягнуті в межах кожного освітнього компонента.

Визначення підходів до викладання, навчання та оцінювання. Робоча група має погодити спосіб найкращого розвитку та оцінювання компетентностей і досягнення бажаних результатів навчання, а також передбачити різноманітні підходи до навчання, викладання та оцінювання.

Перевірка охоплення ключових загальних та предметно-спеціалізованих компетентностей. Робоча група має перевірити розвиток ключових загальних і спеціальних компетентностей, а також перевірити, чи всі програмні ключові загальні та спеціальні компетентності охоплюються модулями / одиницями освітньо-професійної програми.

Робочі групи мають провести тест щодо узгодження результатів навчання та програмних компетентностей:

- узгодження програмних результатів навчання з Національною рамкою кваліфікацій;
- узгодження програмних результатів навчання зі стандартами фахової передвищої освіти;
- узгодження результатів вивчення модуля (навчальної дисципліни) з програмними результатами навчання (Матриця відповідності програмних результатів навчання освітнім компонентам освітньо-професійної програми);
- узгодження модульних (дисциплінарних) результатів навчання з програмними компетентностями (Матриця відповідності програмних компетентностей освітнім компонентам освітньо-професійної програми);
- узгодження методів викладання з відповідними результатами навчання для досягнення бажаних результатів навчання;
- узгодження методів оцінювання відповідно з модульними (дисциплінарними) та програмними результатами навчання.

Обрання освітніх технологій та розроблення навчального плану. Внесення робочою групою узгоджених результатів навчання до освітньо-професійної програми та відповідних навчальних дисциплін – до навчальних планів підготовки фахівців є обов'язковим. Відповідно до профілю освітньо-професійної програми та переліку її освітніх компонентів завідувач відділення розробляє навчальний план ОПП.

При цьому слід враховувати, що обсяг аудиторної роботи здобувачів фахової передвищої освіти встановлюється в межах від 1/3 до 2/3 обсягу 1 кредиту ЄКТС, решта обсягу призначається для їх самостійної роботи. Органи

студентського самоврядування можуть подавати пропозиції та зауваження щодо змісту ОПП.

Кадрового забезпечення ОПП узгоджується з цикловими комісіями, на яких працюють педагогічні працівники, що будуть викладати навчальні дисципліни ОПП.

З метою забезпечення цілісності освітнього матеріалу, забезпечення професійної спрямованості змісту навчання, попередження дублювання, врахування міждисциплінарних зв'язків робочі програми навчальних дисциплін розглядаються методичною радою коледжу.

На підставі робочої програми навчальної дисципліни на поточний навчальний рік на циклових комісіях розробляється навчально-методичне забезпечення.

4.6. V етап. Розроблення системи оцінювання якості освітньо-професійної програми з метою її удосконалення

За якість освітньо-професійної програми відповідальність несе робоча група, а також педагогічні працівники, які її реалізують. З метою контролю за якістю освітньо-професійних програм та їх вдосконалення проводяться різні процедури оцінювання та визнання якості ОПП: зовнішні, внутрішні й непрямі.

Основною процедурою зовнішнього оцінювання та визнання якості ОПП є проведення акредитації освітньо-професійної програми (ОПП може не мати акредитації). За неакредитованою освітньо-професійною програмою коледж має право на виготовлення і видачу власних документів про фахову передвищу освіту у порядку та за зразком, що визначені педагогічною радою коледжу.

Для всіх ОПП рекомендується регулярно проводити оцінку підготовки фахівців і затребуваних компетентностей (результатів навчання) з точки зору роботодавців, а також затребуваних результатів навчання з точки зору випускників. Процедурою такої оцінки є опитування роботодавців та випускників (анкетування, інтерв'ювання, соціологічне дослідження тощо).

Основними процедурами внутрішньої оцінки якості ОПП є самообстеження освітньо-професійної програми, яке може проводитися як в рамках процедур зовнішнього оцінювання якості, так і з ініціативи керівника групи кадрового забезпечення спеціальності з метою планових процедур контролю якості.

Залежно від цілей проведення самообстеження визначаються процедури і терміни його проведення. За рішенням заступника директора з навчальної роботи для проведення самоаналізу ОПП і підготовки звіту призначається комісія (у складі 3-5 осіб з числа педагогічних працівників циклової комісії, що реалізує ОПП); бажано залучення до проведення самоаналізу ОПП представників ключових роботодавців, здобувачів фахової передвищої освіти, педагогічних працівників програми і (по можливості) її випускників.

Самоаналіз може проводитися робочою групою за рішенням керівника групи. Результати проведеного самоаналізу оформлюються у формі звіту про результати самоаналізу.

Звіт про результати самоаналізу ОПП готується членами комісії з самоаналізу і узгоджується з усіма залученими до цієї процедури учасниками; звіт повинен містити висновки про якість ОПП і пропозиції щодо її

вдосконалення, включаючи, за необхідності, пропозиції щодо внесення змін до ОПП, модернізації ОПП і/або прийняттю інших управлінських рішень.

Звіт про результати самоаналізу затверджуються на засіданні методичної ради коледжу.

Внесення в ОПП змін, що відносяться до компетенції педагогічної ради коледжу, затверджується на засіданні педагогічної ради коледжу на підставі рекомендацій, наданих керівником робочої групи.

5. Порядок затвердження, відкриття, акредитації та закриття освітньо-професійної програми

5.1. Затвердження ОПП. Всі нові ОПП мають пройти єдиний порядок затвердження, що містить їх послідовний розгляд такими підрозділами:

- робочою групою, позитивне рішення якої є підставою для передачі матеріалів на засідання випускової циклової комісії;
- випусковою цикловою комісією, позитивне рішення якої є підставою для передачі матеріалів завідувачу відділення;
- завідувачем відділення, який здійснює перевірку збалансованості та реалістичності програми, раціональності розподілу кредитів, повноту документального забезпечення та відповідність освітньо-професійної програми Ліцензійним умовам. Позитивне рішення завідувача відділення є підставою для проведення громадського обговорення ОПП;
- методичною радою коледжу, яка оцінює відповідність нової ОПП всім вимогам, що пред'являються до освітньо-професійних програм коледжу. Висновок про ухвалення ОПП методичною радою є рекомендаційним для педагогічної ради коледжу;
- педагогічної ради коледжу.

Перелік документів, необхідних для відкриття освітньо-професійної програми, що подаються на засідання педагогічної ради коледжу:

- копія наказу директора коледжу про затвердження складу робочої групи;
- освітньо-професійна програма;
- графік навчального процесу;
- навчальний план підготовки фахівців;
- протокол засідання методичної ради коледжу;
- зовнішня рецензія провідного роботодавця галузі.

За результатами розгляду освітньо-професійної програми педагогічна рада коледжу може прийняти рішення про її затвердження, направлення на доопрацювання або про відмову у затвердженні.

Навчальний план підготовки фахівців з фахової передвищої освіти схвалюється рішенням педагогічної ради коледжу та погоджується директором коледжу, розглядається вченою радою Університету і затверджується ректором Університету. Підписи директора коледжу та ректора Університету скріплюються печатками закладу освіти.

5.2. Відкриття ОПП та набір здобувачів фахової передвищої освіти. Набір здобувачів фахової передвищої освіти на навчання за ОПП здійснюється

приймальною комісією коледжу централізовано, згідно з Правилами прийому до коледжу.

Освітньо-професійна програма може бути внесена до Правил прийому і на навчання за неї може бути оголошено набір здобувачів фахової передвищої освіти лише за умови затвердження ОПП і наявності ліцензії коледжу на здійснення освітньої діяльності (орієнтовно до 1 грудня поточного року) за спеціальністю, в рамках якої відкривається освітньо-професійна програма.

Якщо на освітньо-професійну програму не здійснено набір здобувачів фахової передвищої освіти у зв'язку з її недостатньою затребуваністю, то робоча група може в подальшому:

- відмовитися від її реалізації, в порядку, встановленому п. 5.4 цього Положення;

- провести удосконалення ОПП з метою підвищення її конкурентоспроможності та привабливості на ринку освітніх послуг, надати матеріали удосконалення педагогічній раді коледжу.

У разі схвалення проведеного удосконалення педагогічною радою коледжу набір здобувачів фахової передвищої освіти на навчання за удосконаленою ОПП здійснюється приймальною комісією коледжу в наступному календарному році.

5.3. Акредитація освітньо-професійної програми. Коледж, маючи бажання акредитувати освітньо-професійну програму у наступному навчальному році, з 01 травня до 01 липня навчального року, який передую навчальному року проведення акредитації, подає до Державної служби якості освіти в електронному вигляді заяву про наміри акредитувати освітньо-професійну програму.

Державна служба якості освіти до 01 серпня навчального року, який передую навчальному року проведення акредитації, на офіційному веб-сайті розміщує графік прийняття заяв про акредитацію освітньо-професійних програм.

Коледж, згідно графіку прийняття заяв подає в електронному вигляді заяву про акредитацію та документи, що підтверджують відповідність освітньо-професійної програми та освітньої діяльності за цією програмою вимогам та критеріям оцінювання якості освітньо-професійної програми та освітньої діяльності за цією програмою.

Державна служба якості освіти за результатами акредитаційної експертизи приймає рішення про акредитацію чи відмову в акредитації відповідної освітньо-професійної програми. Рішення щодо акредитації освітньо-професійної програми приймається на підставі звіту експертної групи.

Протягом трьох робочих днів з дня прийняття рішення про акредитацію освітньо-професійної програми Державна служба якості освіти видає Коледжу сертифікат про акредитацію.

У сертифікаті про акредитацію зазначаються:

- 1) найменування та адреса закладу фахової передвищої освіти;
- 2) спеціальність, за якою акредитована освітньо-професійна програма;
- 3) дата видачі сертифіката.

Сертифікат про акредитацію вперше видається за кожною акредитованою освітньо-професійною програмою строком на п'ять років, а при другій та

наступних акредитаціях – строком на 10 років. Інформація про видачу сертифіката вноситься до Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

Форма сертифіката про акредитацію, порядок його оформлення, переоформлення, видачі, зберігання та обліку затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Сертифікат підтверджує відповідність освітньо-професійної програми за певною спеціальністю та освітньо-професійним ступенем стандартам фахової передвищої освіти і дає право на видачу документа про фахову передвищу освіту державного зразка за акредитованою освітньо-професійною програмою.

5.4. Закриття ОПП. Освітньо-професійна програма може бути вилучена з переліку ОПП, що реалізуються в коледжі, за таких умов:

- з ініціативи відділення чи випускової циклової комісії при їх відмові від реалізації ОПП;

- з ініціативи коледжу (за поданням приймальної комісії), у разі відсутності набору здобувачів фахової передвищої освіти на навчання за ОПП протягом 2 років;

- у разі переформатування ОПП. У цьому випадку освітньо-професійна програма розробляється і проходить затвердження як нова, а за тими освітньо-професійними програмами, що реалізувалися до переформатування, припиняється набір здобувачів фахової передвищої освіти на навчання. Після завершення навчання здобувачів фахової передвищої освіти на останньому курсі (році) освітньо-професійна програма вилучається з переліку ОПП, що реалізуються в коледжі;

- з ініціативи коледжу (за поданням навчальної частини), якщо в результаті будь-якої з процедур зовнішньої або внутрішньої оцінки якості освітньо-професійної програми отримано висновки про її низьку якість.

Рішення про вилучення освітньо-професійної програми з числа ОПП, що реалізуються в коледжі, приймає педагогічна рада коледжу.

6. Порядок реалізації, моніторингу та періодичного перегляду освітньо–професійної програми

6.1. *Порядок реалізації освітньо-професійної програми.* Порядок реалізації освітньо-професійної програми визначається Положенням про організацію освітнього процесу у Відокремленому структурному підрозділі «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України». Для планування освітнього процесу на кожний навчальний рік завідувачем відділення, разом із випусковою цикловою комісією складається робочий навчальний план за кожною ОПП. У робочому навчальному плані обумовлюються щорічні особливості організації освітнього процесу для кожної ОПП та зміст варіативної частини (блоку дисциплін за вільним вибором здобувачів фахової передвищої освіти).

6.2. *Управління освітньо-професійною програмою.* Управління освітньо-професійною програмою здійснюється на адміністративному та академічному рівнях.

Адміністративне управління ОПП здійснює відділення, на якому вона реалізується. До функцій адміністративного управління ОПП відносяться:

- організація та управління матеріально-технічним і інфраструктурним забезпеченням;
- інформаційне та навчально-методичне забезпечення в частині надання доступу до інформаційних, бібліотечних та інших загальних ресурсів коледжу;
- профорієнтаційна робота з потенційними вступниками;
- взаємодія з випускниками, роботодавцями, професіоналами тощо;
- рекомендації щодо складу екзаменаційних комісій;
- координація забезпечення якості освітньо-професійної програми, що реалізується на відділенні;
- організація проведення само обстеження освітньо-професійної програми.

Академічне управління освітньою програмою здійснює керівник робочої групи.

Завданнями академічного управління ОПП є:

1) організація колегіального розроблення освітньо-професійної програми (опису, навчальних планів, матриць відповідностей, методичного та інформаційного забезпечення освітнього процесу, включаючи програми навчальних дисциплін, практик, підсумкових випробувань тощо, оціночних засобів);

2) здійснення контролю за якістю роботи педагогічних працівників, які забезпечують реалізацію ОПП;

3) аналіз і впровадження кращого досвіду світової та вітчизняної освіти у зміст і технологію реалізації ОПП;

4) взаємодія з підрозділами коледжу з питань практики здобувачів фахової передвищої освіти;

5) виявлення здобувачів фахової передвищої освіти, схильних до академічної кар'єри, і організація роботи з ними;

6) взаємодія з роботодавцями та випускниками для уточнення вимог до компетентностей випускника і оцінки обраних технологій реалізації ОПП і якості підготовки фахівців;

7) підготовка освітньо-професійної програми до процедур оцінки якості (включаючи акредитацію, сертифікацію, експертизу).

6.3. Моніторинг освітньо-професійної програми. Моніторинг освітньо-професійної програми здійснюється з метою визначення, чи є призначення кредитів, означені результати навчання та розраховане навчальне навантаження досяжними, реалістичними та адекватними. Моніторинг здійснюється, як правило, робочою групою. До здійснення моніторингу можуть долучатися експерти: педагогічні працівники, професіонали-практики, здобувачі фахової передвищої освіти. Суттєвим елементом для перевірки та перегляду призначення кредитів є зворотний зв'язок із заінтересованими сторонами. Робоча група має інформувати здобувачів фахової передвищої освіти і педагогічних працівників про мету моніторингу та спосіб його здійснення, щоб забезпечити точність та високий відсоток наданих відповідей.

Моніторинг може проводитися у різний спосіб – анкетування, опитування, інтерв'ювання (у тому числі здобувачів фахової передвищої освіти та випускників з метою аналізу їх власного досвіду), моніторинг досягнутих результатів, оцінювання ОПП на відповідність критеріям забезпечення якості освітньо-професійних програм тощо. Мають бути використані також дані про час завершення та результати оцінювання програм та їх компонентів. Систему обов'язкових методів і засобів моніторингу визначає методична рада коледжу за поданням робочої групи.

6.4. Основні критерії забезпечення якості освітньо-професійних програм. Вимоги до освітньо-професійної програми та результатів навчання:

- реалізується відповідно до Плану розвитку Коледжу та Положення про Коледж;
- сприяє виконанню місії та досягнення цілей коледжу;
- враховує потреби ринку праці та цільової групи (вступники, батьки, роботодавці);
- орієнтована на конкретну професію;
- назва узгоджується із змістом;
- методи і форми навчання, у т.ч. обсяги самостійної роботи здобувачів фахової передвищої освіти та виробничої практики, сприяють досягненню цілей освітньо-професійної програми;
- цілі і результати навчання за освітньо-професійною програмою мають бути сформульовані таким чином, щоб слугувати основою для оцінювання знань і навичок випускників, які навчалися за цією програмою;
- цілі і результати навчання за освітньо-професійною програмою мають бути адекватними і порівнюваними з результатами навчання освітньо-професійного ступеня фахової передвищої освіти;
- цілі і результати навчання за освітньо-професійною програмою мають відповідати вимогам і тенденціям законодавства, що регулює відповідну професійну сферу;
- при існуванні професійного стандарту, цілі та результати навчання мають враховувати необхідність набуття та застосування знань і навичок, зазначених у стандарті;
- практична підготовка (практики), що необхідна для досягнення результатів навчання, має забезпечувати набуття і застосування здобувачами фахової передвищої освіти ефективних методів роботи;
- організація проведення практик має бути чітко регламентована, вимоги для її успішного завершення визначені;
- здобувачам фахової передвищої освіти має бути надана інструкція щодо проходження практик та відповідне керівництво у робочому середовищі.

6.5. Розвиток освітньо-професійної програми та вимоги до педагогічних працівників, які її реалізують. Вимоги до розвитку освітньо-професійної програми та педагогічних, які її реалізують:

- розвиток є безперервним процесом;
- до розвитку залучені здобувачі фахової передвищої освіти і роботодавці;

- педагогічні, які реалізують освітньо-професійну програму, ознайомлені з її цілями та своєю ролі у їх досягненні;
- для усунення недоліків складається та реалізується відповідний план дій;
- система зворотного зв'язку (за участю здобувачів фахової передвищої освіти, випускників, роботодавців, викладачів) є ефективною, а її результати прикладними;
- кваліфікація педагогічних працівників, які реалізують освітньо-професійну програму, відповідає вимогам, встановленим законодавством;
- педагогічні працівники, які реалізують освітньо-професійну програму, мають відповідний рівень викладацької компетентності;
- педагогічні працівники, які реалізують освітньо-професійну програму, беруть участь у дослідницькій роботі;
- педагогічні працівники, які реалізують освітньо-професійну програму, співпрацюють із заінтересованими особами поза межами коледжу;
- система розвитку персоналу є ефективною: педагогічні працівники, які реалізують освітньо-професійну програму, мають можливості для самовдосконалення та саморозвитку;
- запрошені педагогічні працівники залучені до викладання у межах освітньо-професійних програм;
- кількість штатних педагогічних працівників визначається на основі їх обов'язків, обсягів викладання і кількості здобувачів фахової передвищої освіти та є цілком достатньою для досягнення цілей і результатів навчання;
- склад педагогічних працівників, які реалізують освітньо-професійну програму, за віком і відсоток молодих педагогічних працівників забезпечує стійкість викладання в коледжі;
- вимоги для вступу на навчання здобувачів фахової передвищої освіти базуються на якостях, необхідних для досягнення результатів навчання;
- система консультування здобувачів фахової передвищої освіти (щодо навчання, кар'єри тощо) є ефективною;
- оцінка результатів навчання включає в себе зворотний зв'язок здобувачів фахової передвищої освіти, який підтримує їх розвиток;
- здобувачі фахової передвищої освіти залучені у процес прийняття рішень на різних інституційних рівнях;

Навчальне середовище коледжу:

- включає всі приміщення, що необхідні для проведення навчання (аудиторії, тренінгові аудиторії, лабораторії, кімнати для самостійної роботи та відпочинку здобувачів фахової передвищої освіти тощо);
- має достатній потенціал, враховуючи кількісний склад здобувачів фахової передвищої освіти;
- обладнано відповідно до сучасних вимог (відео-проектори, Інтернет тощо).

6.6. Перегляд освітньо-професійних програм. Перегляд освітньо-професійних програм з метою їх удосконалення здійснюється у формах оновлення або модернізації. Освітньо-професійна програма може щорічно оновлюватися в частині усіх компонентів, крім місії (цілей) і програмних навчальних результатів.

Підставою для оновлення ОПП можуть бути:

- ініціатива і пропозиції завідувача відділення, голови випускової циклової комісії або педагогічних працівників, які її реалізують;
- результати оцінювання якості;
- об'єктивні зміни інфраструктурного, кадрового характеру і/або інших ресурсних умов реалізації освітньо-професійної програми.

Оновлення відображаються у відповідних структурних елементах ОПП (навчальному плані, матрицях, робочих програмах навчальних дисциплін, програмах практик і т.п.).

Модернізація освітньо-професійної програми має на меті більш значну зміну в її змісті та умовах реалізації, ніж при плановому оновленні, і може стосуватися також мети (місії), програмних навчальних результатів. Зміна виду освітньо-професійної програми також відноситься до удосконалення.

Модернізація ОПП може проводитися з:

- ініціативи адміністрації коледжу у разі незадовільних висновків про її якість в результаті самообстеження або аналізу динаміки набору здобувачів фахової передвищої освіти;
- ініціативи керівника робочої групи за відсутності набору вступників на навчання;
- ініціативи робочої групи з метою врахування змін, що відбулися на ринку освітніх послуг або ринку праці;
- наявності висновків про недостатньо високу якість за результатами різних процедур оцінки якості ОПП.

Бажано залучення до модернізації освітньо-професійних програм представників роботодавців. Модернізована освітньо-професійна програма разом з обґрунтуванням внесених до неї змін має пройти затвердження в установленому порядку.

Повторне затвердження освітньо-професійних програм відбувається з ініціативи робочої групи, що реалізує ОПП, у разі її значного оновлення. Значним вважається оновлення складу ОПП (складу дисциплін, практик та їх обсягу в кредитах ЄКТС) більше, ніж на 50 %.

7. Прикінцеві положення

7.1. Відомості про освітньо-професійні програми розміщуються на сайті коледжу в розділі «Освітня діяльність».

7.2. Відповідальними за формування і зберігання паперових версій ОПП є завідувач відділення.

7.3. Відповідальними за повноту й своєчасність розміщення інформації про освітньо-професійну програму на сайті коледжу є керівник робочої групи.

7.4. Інформація про ОПП вноситься робочою групою до ЄДЕБО в електронному вигляді.

**Міністерство освіти і науки України
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Відокремлений структурний підрозділ
«Ірпінський фаховий коледж Національного університету
біоресурсів і природокористування України»**

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
«Назва»
фахової передвищої освіти**

**ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ
КВАЛІФІКАЦІЯ**

ПОГОДЖЕНО

Педагогічною радою Відокремленого
структурного підрозділу «Ірпінський
фаховий коледж Національного
університету біоресурсів і
природокористування України»
(протокол № __ від _____)
Директор, голова педагогічної ради
_____/_____
«____» _____ 2022 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою Національного університету
біоресурсів і природокористування України
(протокол № __ від _____)
Ректор, голова вченої ради
доктор педагогічних наук, професор
_____/_____
«____» _____ 202__ р.

Освітньо-професійна програма
вводиться в дію з 1 вересня 202__ р.

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ
Освітньо-професійної програми «Назва»

Погоджено

Навчально-методичною радою
економічного відділення Ірпінського ФК
НУБіП України
(протокол № __ від «__» _____ 202__р.)

Завідувач відділення
підприємництва та інформаційних
технологій, голова навчально-
методичної ради відділення
—

Погоджено

Цикловою комісією _____
Ірпінського ФК НУБіП України
(протокол № __ від «__» _____ 202__р.)

Голова циклової комісії маркетингу,
торгівлі та харчових технологій
_____/_____/

Погоджено

Студентською радою Ірпінського ФК
НУБіП України
(протокол № __ від «__» _____ 202__р.)

Голова студентської ради коледжу
_____/_____/

ПЕРЕДМОВА

Освітньо-професійна програма розроблена на основі стандарту фахової передвищої освіти затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від _____ № _____ «Про затвердження стандарту фахової передвищої освіти зі спеціальності _____ освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр», введеного в дію з _____ навчального року.

U

R Розроблено робочою групою Відокремленого структурного підрозділу Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України» у складі:

Рецензії та відгуки зовнішніх стейкхолдерів:

**1. ОПИС ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
ФАХОВОГО МОЛОДШОГО БАКАЛАВРА ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 075 «МАРКЕТИНГ»
ГАЛУЗІ ЗНАНЬ 07 «УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**

1 – Загальна інформація	
Повна назва закладу фахової передвищої освіти	
Освітньо-професійний ступінь	
Освітня кваліфікація	
Професійна кваліфікація	
Кваліфікація в дипломі	
Рівень кваліфікації згідно з Національною рамкою кваліфікацій	
Офіційна назва освітньо-професійної програми	
Обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття ступеня фахового молодшого бакалавра	
Наявність акредитації	
Термін дії освітньо-професійної програми	
Вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за програмою	
Мова викладання	
Інтернет-адреса постійного розміщення освітньо-професійної програми	
2 – Мета освітньо-професійної програми	
3 - Характеристика освітньо-професійної програми	
Предметна область	
4 – Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання	
Придатність до працевлаштування	
Академічні права випускників	
5 – Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	
Оцінювання	
6 – Перелік компетентностей випускника	

Інтегральна компетентність	
Загальні компетентності	
Спеціальні компетентності	
7 – Зміст підготовки здобувачів фахової передвищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання	
8 – Ресурсне забезпечення реалізації освітньо-професійної програми	
Кадрове забезпечення	
Матеріально-технічне забезпечення	
Інформаційне та навчально-методичне забезпечення	
9 – Академічна мобільність	
Національна кредитна мобільність	
Міжнародна кредитна мобільність	

2. ПЕРЕЛІК ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ І ЛОГІЧНА ПОСЛІДОВНІСТЬ ЇХ ВИКОНАННЯ

2.1. Перелік освітніх компонентів освітньо-професійної програми

[illegible]

	Практична підготовка		
	Атестація здобувачів фахової передвищої освіти		
Загальний обсяг обов’язкових освітніх компонентів:			
Вибіркові освітні компоненти ОПП (за вибором здобувача фахової передвищої освіти)			
Вибірковий блок 1			
Вибірковий блок 2			
Вибірковий блок 3			
Вибірковий блок 4			
Загальний обсяг вибірових освітніх компонентів:			
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОПП			

*

2.2. СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА ОПП

2.2.1. Структурно-логічна схема ОПП (на основі базової середньої освіти)

	1 КУРС		2 КУРС		3 КУРС	
	1 СЕМЕСТР	2 СЕМЕСТР	3 СЕМЕСТР	4 СЕМЕСТР	5 СЕМЕСТР	6 СЕМЕСТР
ОБОВ'ЯЗКОВІ ОСВІТНІ КОМПОНЕНТИ						
ВИБІРКОВІ ОСВІТНІ КОМПОНЕНТИ						
ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА						
АТЕСТАЦІЯ						

3. ФОРМИ АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

4. ВИМОГИ ДО СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

5. МАТРИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИПУСКНИКА КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ

[illegible]

[illegible]

7. МАТРИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ТА КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

[illegible]